

Kansspelautoriteit
Postbus 298
2501 CG Den Haag

Utrecht, 4 december 2019

Betreft: melding inzake overtreding Wet op de kansspelen door ABP

Geachte mevrouw, meneer,

Hierbij maak ik melding van een illegaal kansspel. Het betreft organisator ABP, vanwege het organiseren van een piramidespel genaamd 'pensioenregeling' zonder een daartoe strekkende wettelijk verplichte vergunning van de Kansspelautoriteit.

1. Wettelijke definitie

Artikel 1a, lid twee van de Wet op de kansspelen geeft de definitie aan: *'Onder het piramidespel wordt verstaan een gelegenheid waarbij deelnemers een goed afgeven of een verplichting aangaan teneinde daaruit een voordeel te verwerven dat geheel of ten dele afhankelijk is van de afgifte van een goed of het aangaan van een verplichting door latere deelnemers.'* In artikel 1 van deze wet staat een algeheel verbod op het zonder vergunning organiseren van kansspelen, waaronder inbegrepen het piramidespel.

Bovendien worden pensioenregelingen (en -fondsen) niet expliciet uitgezonderd in artikel 2 van de Wet op de kansspelen, waar dit wel gebeurt met de nauw eraan verwante levensverzekeringen¹: *'Artikel 1 is niet van toepassing op levensverzekeringen, aangegaan met inachtneming van de daarvoor geldende wettelijke bepalingen.'* Uit het feit dat levensverzekeringen expliciet wel en pensioenregelingen en -fondsen expliciet niet worden uitgezonderd van de reikwijdte van de Wet op de kansspelen, is duidelijk dat dezen wel degelijk onder de reikwijdte van deze wet kunnen vallen.

2. Pensioenregeling bij pensioenfonds voldoet aan wettelijke definitie piramidespel

Deelnemers aan de pensioenregeling bij ABP storten premie waarmee ze aan het eerste deel van de definitie voldoen. Het voordeel dat ze hopen te verwerven is een (geïndexeerde) pensioenuitkering na pensionering. In deze regeling zitten verschillende elementen die er een piramidespel van maken. We noemen er enkele.

Ten eerste de doorsneepremie. De doorsneepremie is een omslagement in de financiering van pensioenen. De premie van jongere wordt voor een groot deel gebruikt voor de financiering van de toezegging voor ouderen, omdat hun premie daarvoor tekort schiet. Dit element voldoet duidelijk aan de tweede deel van de definitie van piramidespel: de toezegging aan de oudere deelnemer is afhankelijk van het aangaan van dezelfde verplichting door deelnemers (jongeren dus). Aangezien de doorsneepremie verplicht is voor bedrijfstakpensioenfondsen, volgt de bewering. Zelfs binnen de doorsneesystematiek is er sprake van een kansspel. De premiedekkingsgraad van ABP bedroeg in augustus 2019 58,6%. Dat betekent dat er zelfs gegeven de doorsneesystematiek nog een

¹ Levensverzekeringen en pensioenregelingen zijn nauw verwante, doch verschillende zaken, zoals bijvoorbeeld moge blijken uit het feit dat beiden met een eigen (en verschillende) definitie zijn opgenomen in de Wet op het financieel toezicht.

financieringstekort resteert van 41,4% dat blijkbaar uit premiebijdragen door toekomstige deelnemers moet worden opgehoest.

Ten tweede de uitkering in gevallen waarin de dekkingsgraad van ABP onder de 100 % zat, zoals de afgelopen jaren regelmatig het geval was; laatstelijk ultimo 2018 met een dekkingsgraad van 97,1%². ABP had op die momenten te weinig in kas om de uitkering uit te betalen. Indien het fonds toch de uitkering doorbetaalt, loopt het tekort verder en verder op. Het overleven van het pensioenfonds is daarmee afhankelijk van het aangaan van de verplichting tot premiebetaling door jongere deelnemers. Dit wordt bevestigd in tal van publicaties, we noemen er hier één: *'huidige deelnemers die het fonds te zeer uitputten of te grote risico's nemen ten nadele van toekomstige generaties. De continuïteit komt hier in het geding als toekomstige deelnemers afhaken.'*³ Dit is een evident kenmerk van een piramidespel: de continuïteit komt in het geding als er onvoldoende nieuwe deelnemers mee willen doen.

Ten derde de uitkering van indexatie in alle gevallen dat daar geen premie voor is betaald. ABP heft geen of onvoldoende premie voor de indexatie. ABP neemt dan aan dat het genoeg overrendementen maakt om de indexatie te kunnen bekostigen. Die overrendementen kan ABP alleen behalen indien het beleggingsrisico neemt. Deze indexatie uit 'overrendement' is in wezen een geldstroom van de latere instappers in het piramidespel naar de eerste instappers, in elk geval in die situaties waar een negatief overrendement is gemaakt. ABP heeft over de periode 1998-2013 een negatief overrendement behaald⁴. Ook over 2018 haalde ABP weer een fors negatief overrendement⁵ van -/6,2%. De latere instappers krijgen alleen het hun toegezegde pensioen indien er na hen wederom voldoende deelnemers instappen.

Tenslotte melden talloze deskundigen dat dit piramidespel niet kan bestaan zonder de aanname dat er steeds weer nieuwe deelnemers zullen toetreden:

Onder de deelnemers lijken zich tevens personen jonger dan 18 jaar te bevinden⁶.

3. Parlementaire geschiedenis

Ik concludeer op basis van de wettelijke definitie dat er bij ABP sprake is van een piramidespel. Voor de volledigheid heb ik de parlementaire geschiedenis geraadpleegd.

De parlementaire behandeling vermeldt expliciet⁷: *'Op het moment dat een deelnemer aan een piramidespel geld inlegt, verwerft hij geen voordeel, doch slechts de kans op voordeel in de toekomst. Dat mogelijkerwijs te behalen voordeel is echter afhankelijk van de inleg door latere deelnemers. Is er echter sprake van de verkoop van producten tegen een reële prijs, dan is er geen sprake van een piramidespel.'* Het CPB⁸ stelt hierover: *'Binnen pensioenregelingen met doorsneesystematiek zijn de betaalde premie en de waarde van de verkregen pensioenrechten niet met elkaar in overeenstemming.'* Een reële prijs zou zijn een actuariael faire prijs, met inbegrip van de bekostiging van de indexatie, en toepassing van een korting in geval van een te lage dekkingsgraad. Een ander kenmerk van een piramidespel dat in de parlementaire geschiedenis naar voren komt, is het gegeven dat de kans dat men nog iets verwerft kleiner wordt naarmate men later

² Jaarverslag ABP 2018, p. 10.

³ CPB, Efficiëntie en continuïteit in pensioenen: het FTK nader bezien, C. van Ewijk, C. Teulings, p. 10.

⁴ Waar komt dat tekort van het ABP vandaan? M. Pikaart en R. van Gaalen, <http://www.pensioenmythe.nl/wp-content/uploads/2011/05/Waar-komt-dat-tekort-van-het-ABP-vandaan-20maart2014.pdf>

⁵ <https://pensioenpro.nl/pp-magazine/30036151/conservatieve-pensioenfondsen-houden-schade-beperkt>

⁶ Dit volgt zowel uit het feit dat aan toetreding geen leeftijdsgrens wordt gesteld (zie pensioenreglement artikel 2) als uit documenten die ABP tot voor kort als bijlage bij de jaarverslagen publiceerde.

⁷ Kamerstukken II 1997-1998, 25 523, nr. 5, p. 3.

⁸ Doorsneesystematiek in pensioenen onder druk?, CPB Policy Brief, 2014/01.

instapt.

Merk ook op dat de verplichte deelname geen belemmering vormt voor de kwalificatie als piramidespel, integendeel. De parlementaire behandeling stelt duidelijk dat kansspelen juist daardoor gedefinieerd worden, dat de deelnemers in het algemeen geen overwegende invloed kunnen uitoefenen op de uitkomst van het spel. Hoe minder invloed, hoe sneller het kwalificeert als kansspel. Aangezien de deelnemers verplicht zijn aangesloten, geen enkele invloed hebben op de samenstelling van het bestuur, kunnen we wederom concluderen dat het hier een kansspel betreft.

4. Jurisprudentie

Men zou kunnen tegenwerpen dat het toch logisch is dat pensioenfondsen niet onder de Wet op de Kansspelen vallen. Hiermee wordt echter de reikwijdte van de Wet op de kansspelen miskend. De Hoge Raad stelt: *'Dat in de praktijk een constructie zodanig breed, ondoorzichtig of anderszins complex kan zijn opgezet dat wellicht niet aanstonds duidelijk is of, en zo ja, in hoeverre deze constructie is aan te merken als een piramidespel als omschreven in artikel 1a, tweede lid van de Wet op de kansspelen, doet aan de duidelijkheid en de bepaaldheid van de wettekst zelf niet af.'*⁹

5. Deskundigen aan het woord

Pensioenregelingen en hun financiering zijn inderdaad breed, ondoorzichtig en complex, waardoor mogelijk niet direct duidelijk is dat het hier een piramidespel betreft. Ondanks de bovengenoemde ondoorzichtigheid en complexiteit van door pensioenfondsen uitgevoerde pensioenregelingen, hebben reeds diverse deskundigen hierdoor heen geprikt en geconstateerd dat hier dit reeds door verschillende onderzoekers van naam is geconstateerd, zoals bijvoorbeeld hoogleraar Theo Kocken¹⁰. Econoom Paul Tang en hoogleraar Sweder van Wijnbergen¹¹ hebben dit eveneens geconstateerd in een gezamenlijk artikel: *'Zo begint een pensioenfonds op een piramidespel te lijken. Wie het eerst komt wie het eerst maalt'*.

Ook FNV en een van diens voorgangers FNV Bondgenoten, dat het kan weten omdat het bestuurders levert voor de overgrote meerderheid van de bedrijfstakpensioenfondsen, spreekt al jaren over een *casinopensioen*. Ook de FNV-jongeren vrezen de gevolgen van het piramidespel: *'Pensioen krijgen in de toekomst zal net zo zeker worden als een jackpot ontvangen in een casino'*.¹²

Andere wetenschappers stellen dat pensioenfondsen juist nog erger zijn dan een casino: *'Casinopensioen? Was het maar waar. (...) Aan een roulettetafel kun je vrij eenvoudig berekenen hoe groot de kans is dat je wint.'*, aldus directeur van Cardano Insights Stefan Lundbergh¹³. Hetzelfde geldt voor de vergelijkingen die Tang maakt met het pokerspel¹⁴: *'De huidige gepensioneerden zullen misschien nog profiteren, maar de huidige werkenden zullen zeker verliezen. Zelfs pokersen is eerlijker.'* Voormalig fractievoorzitter van de SP Emile Roemer deelde deze mening en sprak van een pokerspensioen¹⁵. Jan Tamerus, actuaris bij PFZW, spreekt eveneens van een *'casinopensioen'*.¹⁶ Heel recent heeft Van Wijnbergen wederom deze conclusie kort en krachtig samengevat: *'Het ABP is een goktent.'*¹⁷

⁹ Parket bij de Hoge Raad, 8 februari 2005, ECLI:NL:PHR:2005:AR8424.

¹⁰ Kro reporter, 27 november 2010.

¹¹ <http://www.mejudice.nl/artikelen/detail/dit-pensioenakkoord-vraagt-om-wantrouwen-van-deelnemers>, 4 juli 2011.

¹² <https://www.ncpn.nl/manifest/2011/07/jongefnv.htm>, Voorwaarts.net van CJB, 29 juni 2011

¹³ <https://www.cardano.nl/imaginer/management/casinopensioen-was-het-maar-waar/>

¹⁴ Giftig pensioen, in De groene Amsterdammer, 15 juni 2011.

¹⁵ <https://www.sp.nl/nieuws/2011/06/roemer-pensioenakkoord-helpt-beste-pensioensysteem-ter-wereld-om-zeep>, 10 juni 2011.

¹⁶ <https://pensioenpro.nl/pensioenpro/30029816/deelnemer-slecht-af-in-het-rentecasino-van-dnb>, 21 januari 2019.

¹⁷ <https://www.nporadio1.nl/economie/20128-pensioenfonds-abp-is-en-goktent>, 23 november 2019.

6. Conclusie

Rest ons te constateren dat ABP een illegaal piramidespel organiseert. Conform artikel 1 van de Wet op de kansspelen dient een instelling die piramidespellen organiseert te beschikken over een vergunning van de Kansspelautoriteit. Navraag leert echter dat ABP geen vergunning bezit, en evenmin onderdeel uitmaakt van de Staatsloterij.

Martin Pikaart, voorzitter AVV

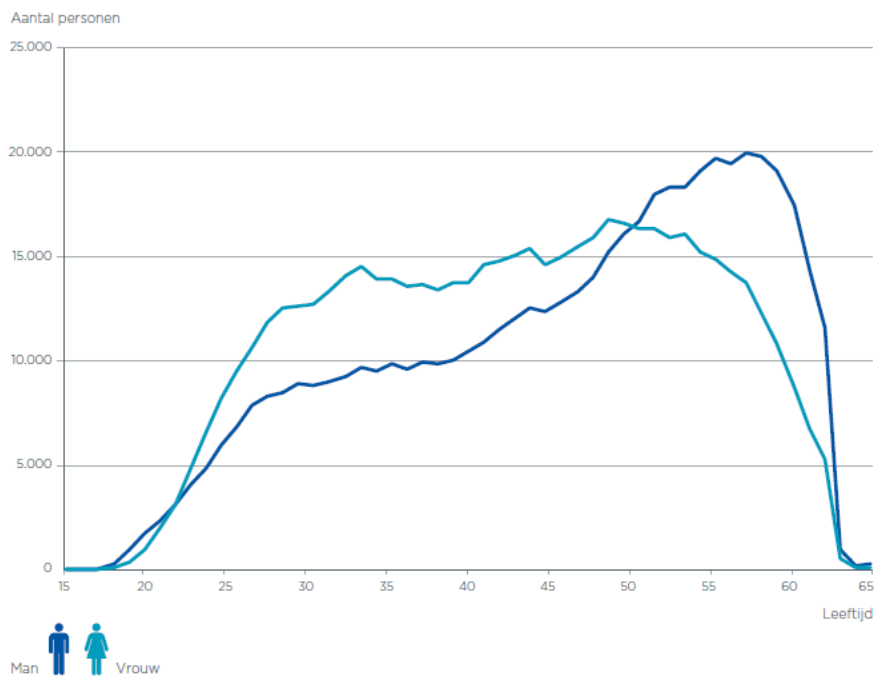
Bijlage: Leeftijdsverdeling actieve deelnemers ABP

Alternatief Voor Vakbond
Veursestraatweg 88-90
2265 CE Leidschendam
KVK: 34233571

tel: 070-4442140
info@avv.nu
www.avv.nu
NL88INGB0009337305

Grafiek 4: Leeftijdsverdeling actieven ultimo 2014

IN AANTALLEN PERSONEN

Grafiek 4 uit Statistische info deelnemersbestand ABP 2014. (In latere jaren heeft ABP naar het zich laat aanzien geen dergelijke statistische overzichten beschikbaar gesteld. Uit de overzichten uit voorgaande jaren lijkt stelselmatige deelname van minderjarig deelnemers niet uit te sluiten.)